

УДК 378.147.091.31:81*243

Наріжна Л. М.

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА В ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Стаття присвячена питанню організації самостійної роботи з іноземної мови студентів немовних спеціальностей. Розкрито сутність поняття «самостійна робота», аналізуються типи взаємодії викладача і студента, визначаються напрями організації самостійної роботи студентів з іноземної мови.

Ключові слова: самостійна робота, студенти немовних спеціальностей, педагогічна взаємодія, навчальний процес.

Наріжная Л. М. Роль преподавателя в процессе организации самостоятельной работы по английскому языку студентов неязыковых специальностей. – Статья.

Статья посвящена вопросу организации самостоятельной работы по иностранному языку студентов неязыковых специальностей. Раскрыта суть понятия «самостоятельная работа», анализируются типы взаимодействия преподавателя и студента, определяются направления организации самостоятельной работы студентов по иностранному языку.

Ключевые слова: самостоятельная работа, студенты неязыковых специальностей, педагогическое взаимодействие, учебный процесс.

Narizhna L. M. The role of the teacher in the process of organization of independent work in English of students of non-linguistic specialties. – Article.

The article is devoted to the issue of organization of independent work in foreign language of students of non-linguistic specialties. The concept of “independent work” is revealed. The paper analyzes the interactions of the teacher and the student, directions of independent work of students in a foreign language are determined.

Key words: independent work, students of non-linguistic specialties, pedagogical interaction, learning process.

На сучасному етапі розвитку суспільства знання іноземної мови найчастіше є необхідною умовою професійного зростання. Майбутнім фахівцям необхідно буде відвідувати професійні міжнародні конференції, лекції, проводити ділові переговори іноземною мовою, спілкуватися з іноземними колегами тощо.

Для студентів немовних спеціальностей метою навчання іноземних мов є засвоєння іншомовної лексики, навичок читання, аналізу й конструювання іншомовних текстів, а кінцевим результатом має бути оволодіння мовою не нижче за інтернаціонально прийнятий рівень B2, що передбачає знання основних закономірностей граматичної будови, орфоепічних форм досліджуваної мови; володіння навичками грамотного письма; читання й розуміння текстів професійної спрямованості без словника; розуміння іноземної мови; володіння навичками говоріння; уміння підтримувати світську бесіду; спілкування на професійні теми.

Навчання англійської мови студентів немовних спеціальностей вишів зумовлено певною специфікою факультетів: стислий термін навчання (один або два роки); суто практичне використання мови, оскільки вона розглядається як засіб оволодіння додатковою інформацією за спеціальністю; відсутність підручників із навчання англійської мови. Отже, реалізація мети навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей значною мірою передбачає організацію самостійної роботи студентів, яка є однією з форм навчального процесу та на яку відводиться певна кількість часу в кожному семестрі, при чому існує тенденція до зростання співвідношення годин між аудиторною й самостійною роботою в бік останньої. Виникає необхідність покращення організаційних форм

самостійної роботи студента, що й зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

До питання організації самостійної роботи студентів з іноземної мови неодноразово зверталися науковці. Так, сутність самостійної роботи, її види та функції висвітлено в працях В. Буряка, Б. Єсіпова, В. Козакова, А. Котової, Н. Савченко, П. Підкасистого, М. Сметанського й ін.; питання організації та управління самостійною роботою розглядали в дослідженнях В. Афанасьєв, І. Афанасьєв, Г. Гнітецька, Л. Журавська, В. Кобзарьов, Н. Онучак та ін.; характеристику основних організаційних принципів, особливостей і завдань самостійної роботи з іноземної мови студентів немовних спеціальностей подано в працях К. Гавриленко, О. Єфімової, З. Соломко й ін. Разом із тим проблема взаємодії викладача зі студентом у процесі організації самостійної роботи з іноземної мови висвітлена недостатньо.

Метою статті є визначення ролі викладача в процесі організації самостійної роботи студентів. Відповідно до мети дослідження, визначено такі завдання:

- розкрити сутність поняття «самостійна робота»;
- проаналізувати типи взаємодії викладача і студента;
- визначити напрями організації самостійної роботи студентів з іноземної мови.

Формування самостійності, що характеризується ставленням особистості до процесу діяльності та її результатів, є основною метою навчального процесу у вищій школі, а пізнавальна самостійність розглядається як професійна якість фахівця. Актуальність проблеми оволодіння студентами методами самостійної пізнавальної діяльності, на думку К. Гавриленко, зумовлена

тим, що під час навчання у вищому навчальному закладі закладаються основи професіоналізму й формуються навички самостійної професійної діяльності [2]. Засобом формування та розвитку самостійності вважається самостійна робота студентів, без якої неможливо підготувати активну особистість, спеціаліста, необхідного сучасному суспільству.

Самостійна робота, за визначенням М. Смирнкової, є діяльністю, що має включати мету, завдання, самостійний план їх досягнення, здійснення дій, отримання результату (набуття знань, навичок, умінь, розвиток здібності до самостійного розв'язання завдань), контроль результату [4].

Самостійна робота студентів є важливою частиною навчального процесу з англійської мови. Педагогічно та методично правильно організована самостійна робота спонукає їх отримувати навчальну інформацію з різноманітних джерел, формуючи в них навички самостійного планування й організації власного навчального процесу.

Головним завданням самостійної роботи є підвищення рівня навчальної автономії студентів, що забезпечує розвиток їхньої здатності та готовності до неперервної освіти [6, с. 6]. Вона може проводитися під керівництвом викладача, самостійно без допомоги викладача, індивідуально чи в групі.

Самостійна робота розглядається Г. Бурденюк як система взаємодії внутрішнього (здійснюється викладачем, виконує організуючу, регулювальну і стимулювальну функції) і зовнішнього (здійснюється самим студентом, залежить від його психічного стану (інтелектуального й емоційного), рівня розвитку пізнавальних процесів (уваги, мислення, пам'яті), здатності до самоорганізації в навчанні, домінуючої мотивації та готовності до здійснення самостійної роботи) управління [1, с. 19].

Зовнішнє управління самостійної роботи може бути:

– жорстким (програмові навчальні матеріали з ключами для контролю, в яких регламентується кожна навчальна операція);

– відносно жорстким (виконання поряд із регламентованими окремими нерегламентованими операціями);

– гнучким (визначення викладачем мети й надання студенту самостійності у виборі засобів, прийомів і способів вирішення навчальних завдань).

Л. Каменська визначає гнучке управління як таке, що передбачає визначення особистих цілей і надання викладачем консультативної допомоги в разі необхідності, а також опосередкований контроль викладачем результатів самостійної роботи [3, с. 33–42].

Отже, в міру оволодіння студентами мовленнєвими вміннями, а також навичками навчальної діяльності змінюється якість управління само-

стійної роботи. Жорстке управління поступається місцем відносно жорсткому, відносно гнучкому та гнучкому.

За класифікацією Л. Каменської, існує два типи моделей педагогічної взаємодії викладача і студента: суб'єктно-об'єктна й суб'єктно-суб'єктна [3, с. 35–40]. Суб'єктно-об'єктна модель передбачає визначення викладачем виду і змісту самостійної роботи, регламентацію дій студентів, забезпечення їх ключами та пам'ятками для виконання самостійної роботи, систематичний контроль викладача. Суб'єктно-суб'єктна модель передбачає спільне з викладачем визначення цілей самостійної роботи, окреслення стратегії й тактики досягнення обраних цілей за опосередкованого керівництва викладача, можливість вибору студентом власних шляхів досягнення окремих цілей.

Об'єктно-суб'єктна модель передбачає певне зменшення сфери впливу викладача на самостійну роботу студентів, зниження рівня їхньої зовнішньої залежності за умови збереження безпосереднього контакту [5, с. 84–85], що реалізується через спільне з викладачем визначення цілей самостійної роботи й самостійне визначення індивідуальних цілей, самостійний вибір шляхів їх реалізації та опосередкований контроль викладачем результатів.

Отже, самостійна робота спрямовується викладачем, але є самокерованою діяльністю студента, передбачає наявність пізнавальних інтересів, мотивів, потреби набуття нових знань, умінь, навичок.

На нашу думку, самостійну роботу з іноземної мови студентів немовних спеціальностей доцільно організовувати за такими напрямками:

1) робота над професійно-спрямованими текстами за допомогою системи вправ;

2) вивчення лексичного мінімуму зі спеціальності, включаючи термінологічний мінімум;

3) переклад текстів за фахом (з англійської мови рідною й навпаки);

4) активізація граматичного матеріалу;

5) вивчення спеціальних тем професійного спрямування для розвитку усного мовлення;

6) анування статей, написання кореспонденції;

7) підготовка доповідей, презентацій, проєктів.

Важливими чинниками є доступність і стимулювання студентів до успішного виконання самостійної роботи шляхом повідомлення про методи контролю результатів їхньої роботи та її оцінювання. Крім того, самостійна робота повинна бути індивідуалізованою з урахуванням рівня творчих можливостей студента, його навчальних здобутків, інтересів, навчальної активності тощо. Отже, в організації самостійної роботи з іноземної мови студентів немовних спеціальностей викладач має зосередити увагу на цілях, мотивації та контрольно-регулювальному компоненті.

Наголосимо, що головною умовою ефективності самостійної роботи є стимулювання інтересу студентів через зміст, форми і способи самостійної діяльності, які на сучасному етапі розвитку методичної парадигми викладання іноземної мови у вищих навчальних закладах змінюються під впливом сучасних тенденцій, новітніх підходів, технічного оновлення процесу навчання, тобто поряд із традиційними дидактичними засобами впроваджуються нові інформаційні технології.

Отже, для активізації й підвищення ефективності самостійної роботи з іноземної мови студентів не-

мовних спеціальностей викладач повинен керувати самостійною роботою студентів на основі комплексного застосування дидактичних матеріалів, використовуючи традиційні методи і прийоми, впроваджуючи новітні технології, враховуючи характер міжпредметних зв'язків і рівень підготовки студентів. Водночас студентам варто дати можливість активно впливати на навчальний процес, а викладач має виступати в ролі консультанта, зацікавленого в якнайефективнішому формуванні особистості студента, що перетворить студента з об'єкта в активно-го суб'єкта процесу вивчення іноземної мови.

Література

1. Бурденюк Г.М. Управление самостоятельной учебной деятельностью при обучении иностранным языкам взрослых : дисс. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.01 / Г.М. Бурденюк. – Кишинев, 1992. – 558 с.
2. Гавриленко К.М. Організація самостійної роботи студентів у процесі навчання іноземній мові в технічному вузі / К.М. Гавриленко // Сучасні тенденції викладання іноземних мов у вищій школі: індивідуальні завдання як складова навчального процесу : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (26 січня 2010 р.). – К., 2010. – С. 44–46.
3. Каменская Л.С. Некоторые вопросы организации внеаудиторной самостоятельной работы студентов при коммуникативном обучении иностранному языку в неязыковом вузе / Л.С. Каменская // Сборник научн. труд. МГЛУ. – 1999. – Вып. 437. – С. 33–42.
4. Смирнова М.І. Дидактичні засади організації самостійної роботи з іноземної мови студентів вищих економічних навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / М.І. Смирнова. – К., 2005. – 31 с.
5. Тамбовкина Т.Ю. К проблеме автономии обучающихся иностранному языку в педвузе / Т.Ю. Тамбовкина // Иностранные языки в школе. – 1998. – № 4. – С. 84–88.
6. Чувиліна О.В. Методика обучения студентов неязыкового вуза самостоятельной работе с материалами СМИ при использовании Интернет-технологий (английский язык) : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания» / О.В. Чувиліна. – Нижний Новгород, 2009. – 24 с.